

**TRGOVINA LJUDIMA KAO OBLIK KRIMINALITETA NASILJA:
EVROPSKI STANDARDI I PRAVO BOSNE I HERCEGOVINE**

prof. dr Marina M. Simović
redovni profesor Fakulteta pravnih nauka Univerziteta „Apeiron” Banja Luka⁴²

Apstrakt: Različiti su oblici ili vidovi ispoljavanja kriminaliteta nasilja u savremenom društvu. Jedan od posebno opasnih, teških oblika kriminaliteta nasilja sa međunarodnim značenjem, koji prouzrokuje naročito teške posljedice, kako po žrtve, tako i po bezbjednost društvene zajednice u cjelini, predstavlja trgovina ljudima. Radi se o različitim, često nasilnim, oblicima ili vidovima eksploatacije drugih lica, naročito žena ili djece, koji često imaju prekogranični karakter. Stoga se u suzbijanje, odnosno sprječavanje trgovine ljudima, bilo kao obliku klasičnog, opšteg kriminaliteta, bilo kao obliku organizovanog transacionalnog kriminaliteta, uključila međunarodna zajednica koja kroz niz međunarodnih dokumenata postavlja temelj za organizovanu, sistematsku i kontinuiranu djelatnost nadležnih organa pojedinih država. U svim krivičnim zakonodavstvima u savremenim državama, pa tako i u pozitivnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine, trgovina ljudima je propisana kao teško krivično djelo sa više različitih oblika - vidova ispoljavanja za koje su propisane stroge kazne i druge krivične sankcije o čemu se govori u ovom radu.

Ključne riječi: međunarodni dokumenti, trgovina ljudima, eksploatacija, krivično djelo, kazna.

1. UVOD

Trgovina ljudima u različitim oblicima - vidovima ispoljavanja predstavlja prastaru pojavu koja je vijekovima bila povezivana za prostitucijom, pornografijom, trgovinom bijelim robljem i sličnim nedopuštenim pojavama (Simović, 2013: 71-77). Danas je trgovina ljudima kao nedozvoljena, zabranjena, proskribovana pojava, povezana u velikom broju slučajeva sa organizovanim transnacionalnim kriminalitetom, pa dobija posebno u posljednje vrijeme zapaženu pažnju u međunarodnim razmjerama (Simović, 2003: 55–75; Simović, 2013b: 9–27; Simović, Šikman, 2017). Ona se javlja kao teško krivično djelo kako u nacionalnom, tako i u međunarodnom krivičnom pravu, kojim se povređuju ili ugrožavaju najznačajnije ljudske, ali i društvene vrijednosti: život, tjelesni integritet, osnovne slobode i prava, polna sloboda, integritet, dostojanstvo ličnosti i sl.⁴³ Ono spada u međunarodna krivična djela u širem smislu (čiji se osnov inkriminacije nalazi u međunarodnim dokumentima) (Janković et al., 2019: 93-131). Međutim, to je teško krivično djelo predviđeno nacionalnim krivičnim zakonodavstvom kojim se povređuju ili ugrožavaju najznačajnija ljudska dobra kao što su: život i tijelo, osnovne slobode i prava, integritet i dostojanstvo ličnosti (Krstić, Čučković, 2012: 187-201).

Ovdje se inače radi o “starom” krivičnom djelu trgovine robljem koje je vijekovima egzistiralo kao društvena pojava još od najstarijih vremena iz perioda staroga svijeta. Tek u 20. vijeku jačaju ideje, zajedno sa potrebom zaštite ljudskih prava i sloboda, načela jednakosti i pravedosti i da se svi ljudi rađaju slobodni. Stoga je svako protivpravno lišenje slobode drugog lica protivno njegovoj volji

---

⁴² e-mail: marina.simovic@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0008-3330-4023>

⁴³ Povodom Evropskog dana borbe protiv trgovine ljudima (18. oktobar), Grupa eksperata Vijeća Evrope za borbu protiv trgovine ljudima (GRETA) upozorila je 18. oktobra 2023. godine na povećani rizik od trgovine ljudima koji se stvara restriktivnim politikama useljavanja i neuspjehom u rješavanju ranjivosti migranata i tražitelja azila.

(ili uz pristanak koji nije pravno relevantan), koje je izvršeno u cilju nekog oblika njegove eksploatacije - kažnjivo i zabranjeno (krivično djelo).⁴⁴

2. EVROPSKI STANDARDI SUZBIJANJA TRGOVINE LJUDIMA

Najznačajniji regionalni međunarodni dokument koji uspostavlja sistem za sprječavanje ili suzbijanje trgovine ljudima predstavlja Konvencija Savjeta Evrope za borbu protiv trgovine ljudima⁴⁵ iz maja 2005. godine (poznata kao Varšavska konvencija) (Cmiljanić, 2017: 39-53). “Trgovina ljudima” (član 4. Konvencije) označava vrbovanje, prevoz, premještanje, skrivanje ili prihvatanje lica, uz primjenu prijetnje ili sile ili drugih oblika prinude, otmice, prevare, obmane, zloupotrebe ovlaštenja ili stanja ugroženosti ili davanje ili primanje novčanih sredstava ili druge koristi radi dobijanja pristanka lica koje ima kontrolu nad drugim licem u cilju njegovog iskorišćavanja. Iskorišćavanje, u najmanju ruku, treba da uključi korišćenje prostitucije drugih lica ili druge oblike seksualnog iskorišćavanja, prisilan rad ili pružanje usluga, služenje, ropstvo ili praksu sličnu ropstvu ili vađenje ljudskih organa (Wylie, 2016: 41-58). Pri tome, pristanak žrtve “trgovine ljudima” na planirano iskorišćavanje - nema značaja ni u jednom slučaju kada se koriste navedena sredstva (Knežević, 2006: 26-73).

Konvencija u glavi četvrtoj pod nazivom “Materijalno krivično pravo” (član 18, koji glasi “Kriminalizacija trgovine ljudima”) obavezuje sve države potpisnice (Pavišić, Kamber, Parenta, 2016: 354-357) da propišu kao krivično djelo trgovinu ljudima koja je učinjena sa umišljajem (Latković, 2014: 467-483). Ova je inkriminacija proširena članom 19. Konvencije prema kome se u nacionalnom krivičnom pravu krivična odgovornost proširuje i na korišćenje usluga žrtava koje su predmet iskorišćavanja, uz saznanje da je to lice žrtva trgovine ljudima (Knežević, 2006: 52-75). Dakle, to su konzumenti (uživaoci) usluga koje pružaju žrtve trgovine ljudima (najčešće se radi o seksualnim uslugama, odnosno o radnoj eksploataciji, prosjačenju i dr.).

Dalje, Konvencija (član 20.) propisuje kriminalizaciju djela koja se odnose na putne ili lične isprave (Rizvo, Mujanović, 2015: 46-63). Ovo se kažnjivo djelo sastoji u umišljajnom izvršenju u cilju omogućavanja trgovine ljudima djelatnosti kao što su: a) falsifikovanje (krivotvorenje) putne ili lične isprave, b) pribavljanje ili izrada takve isprave i c) zadržavanje, oduzimanje, skrivanje, oštećenje ili uništavanje putne ili lične isprave drugog lica.

Konačno, Konvencija (član 21.) propisuje krivičnu odgovornost i kažnjivost (Vijeyarasa, 2016: 72-86) za: a) pokušaj – umišljajno započinjanje preduzimanja bilo koje djelatnosti trgovine ljudima, bez prouzrokovanja posljedice u spoljnom svijetu, b) pomaganje – omogućavanje, olakšavanje, doprinošenje drugom kroz stvaranje uslova, pretpostavki ili mogućnosti da preduzme bilo koju od propisanih djelatnosti i c) podsticanje (podstrekavanje) – umišljano navođenje drugog lica kroz preduzimanje psiholoških djelatnosti uticanja na volju drugog lica u smislu stvaranja nove ili učvršćivanja postojeće kolebljive odluke da preduzme neku od propisanih djelatnosti.

Pri odmjerenju kazne učiniocu krivičnog djela trgovine ljudima (član 24. Konvencije), navode se sljedeće otežavajuće okolnosti koje nacionalni sud pojedine države treba da uzme u obzir u konkretnom slučaju, zavisno od toga da li je krivično djelo učinjeno (Wingaert, 1996: 28-37): a) svjesno gdje je zbog teškog nemara ugrožen život žrtve, b) prema djetetu, c) od strane državnog funkcionera u vršenju svojih dužnosti i d) u okviru zločinačke organizacije. Izuzetan značaj prilikom odmjerenja kazne imaju prethodne osude u smislu povrata (član 25. Konvencije).

Interesantno je rješenje Konvencije (član 22.) koje postavlja temelje krivične odgovornosti pravnog lica (Jovašević, 2012: 89-96) za krivično djelo trgovine ljudima koje je izvršilo fizičko lice u korist tog pravnog lica, bilo da je ono postupalo samostalno, bilo kao dio organa pravnog lica, ako se nalazi na rukovodećem položaju u okviru tog pravnog lica, na osnovu (Simović, Jovašević, Simović, 2015:114-129): a) ovlaštenja da zastupa to pravno lice, b) ovlaštenja da donosi odluke u ime tog

⁴⁴ U izvještaju State Departmenta o trgovini ljudima za 2019. godinu o stanju u BiH, između ostalog, navedeno je da Savjet ministara Bosne i Hercegovine ne ispunjava u potpunosti minimalne standarde za eliminaciju trgovine ljudima, ali ulaže značajne napore na tome.

⁴⁵ **Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings.** U daljem tekstu: Konvencija.

pravnog lica i c) ovlaštenja da vrši nadzor u okviru tog pravnog lica. U ovom slučaju pravno lice odgovara kao učinilac krivičnog djela trgovine ljudima pod sljedećim uslovima (Selinšek, 2006: 145-169): 1) ako je radnju izvršenja krivičnog djela neposredno preduzelo bilo koje fizičko lice u korist tog pravnog lica, 2) ako je fizičko lice postupalo samostalno ili kao dio nekog organa tog pravnog lica, c) ako se fizičko lice nalazi na rukovodećem položaju u okviru tog pravnog lica, na osnovu ovlaštenja da zastupa to pravno lice, ako fizičko lice posjeduje ovlaštenja da donosi odluke u ime tog pravnog lica i ako fizičko lice posjeduje ovlaštenja da vrši nadzor u okviru tog pravnog lica (Novoselec, 2009: 56-81). Ova se odgovornost pravnog lica javlja kao: a) krivična, b) građanskopravna i c) upravna (Karović, Simović, 2019: 201-214).

Efikasnom suprotstavljanju trgovini ljudima, bez obzira na oblik ili vid ispoljavanja, doprinosi i Direktiva Evropske unije o sprječavanju i borbi protiv trgovine ljudima i zaštiti njenih žrtava broj 2011/36/EU koja je donijeta od strane Evropskog parlamenta i Savjeta 5. aprila 2011. godine⁴⁶ (koja je zamijenila Okvirnu odluku Savjeta 2002/629/JHA iz 2002. godine). Ova direktiva primjenjuje se na trgovinu ljudima unutar industrije seksualnim uslugama ili na eksploataciju radne snage npr. u građevinarstvu, poljoprivredi ili u domaćinstvima (Iljkić, 2008: 87-104).

Ovim evropskim regionalnim međunarodnim dokumentom se proširuje pojam trgovine ljudima, koja sada uključuje dodatne oblike eksploatacije, a obuhvata, kao minimum, eksploataciju prostituisanja drugih ili druge oblike seksualnog iskorišćavanja, prisilni rad ili usluge, uključujući prosjačenje, ropstvo ili prakse slične ropstvu, ropskom položaju, eksploataciju kriminalnih aktivnosti ili uklanjanje organa (Selinšek, 2006: 145-169). Ova definicija takođe obuhvata trgovinu ljudima u cilju usvajanja ili prisilnog braka. "Eksploatacija kriminalnih aktivnosti" (Mijalković, 2009: 112-138) podrazumijeva iskorišćavanje drugog lica, kako bi se bavilo npr. džeparenjem, krađom po trgovinama, trgovinom drogom i drugim krivičnim djelima koja podliježu sankcijama i uključuju finansijsku dobit. Ovom direktivom se propisuje posebni zakonski maksimum kazne zatvora u trajanju od najmanje pet godina za krivično djelo trgovine ljudima, budući da se ovaj kazneni standard primjenjuje u svim državama članicama Evropske unije (Rizvo, Mujanović, 2015: 83-88).

Kazna zatvora u trajanju do deset godina učinocu krivičnog djela trgovine ljudima može, prema ovoj direktivi, biti izrečena, ukoliko postoje osobito otežavajuće okolnosti, među kojima posebnu ulogu imaju okolnosti: a) ako je djelo učinjeno iskorišćavanjem djece, b) ako je djelo učinjeno u okviru kriminalne grupe ili organizacije, c) ako je preduzetom radnjom izvršenja prouzrokovana posljedica u vidu ugrožavanja života drugog lica i d) ako je pri izvršenju djela upotrijebljeno teško nasilje. Konačno, Direktiva propisuje krivičnu odgovornost (Ristivojević, 2015: 98-117) za: a) poticanje (podstrekavanje) – umišljajno navođenje drugog lica na izvršenje krivičnog djela trgovine ljudima, b) pomaganje – umišljajno omogućavanje ili olakšavanje izvršenja ovog krivičnog djela, c) navođenje – psihološko uticanje na volju drugog lica u smislu donošenja nove ili učvršćivanja postojeće odluke za izvršenje ovog krivičnog djela i d) pokušaj izvršenja takvog krivičnog djela – umišljajno preduzimanja radnje izvršenja bez nastupanja posljedice (Karović, Simović, 2019: 201-214).

3. PRAVO BOSNE I HERCEGOVINE

Na temelju standarda sadržanih u međunarodnim dokumentima u Bosni i Hercegovini se poslednjih godina preduzimaju intenzivni naponi usmjereni na suprotstavljanje različitim oblicima - vidovima trgovine ljudima (Mujanović, 2012: 74-97). Tome doprinosi Strategija suprotstavljanja trgovini ljudima u Bosni i Hercegovini za period 2020-2023. godine Vijeća ministara BiH⁴⁷ gdje se zaključuje da je Bosna i Hercegovina zemlja porijekla, tranzita i odredišta za trgovinu ljudima⁴⁸ u

⁴⁶ "Službeni list Evropske unije", 32011L0036 od 15. aprila 2011. godine.

⁴⁷ [290120205.pdf \(msb.gov.ba\)](#).

⁴⁸ Prema izvještaju Državnog koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima o stanju trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini, tokom 2016. godine, prema podacima prikupljenim od strane tužilaštava, službi za provođenje zakona, centara za socijalni rad te nevladinih organizacija, identifikovano je ukupno 48 potencijalnih žrtava trgovine ljudima. Od tih 48, 38 je bilo punoljetnih i 10 maloljetnih. 30 su bile ženske osobe, a 18 muške.

svrhu prisilnog prosjačenja, činjenja krivičnih djela, seksualne ili radne eksploatacije, služenja u domaćinstvu, dječije pornografije i prisilnih brakova⁴⁹.

Strategija je ključni strateško-planski dokument koji je usvojilo Vijeće ministara BiH u januaru 2020. godine, a koji treba osigurati uspostavu sistema koji bi adekvatno odgovorio na uočeni fenomen trgovine ljudima, u skladu s međunarodnim dokumentima, prije svega Konvencijom UN-a protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i pratećim Protokolom za sprečavanje, zaustavljanje i kažnjavanje trgovine ljudskim bićima, posebno ženama i djecom i Konvencijom Vijeća Evrope o akciji protiv trgovine ljudima. Intencija ove strategije je i ispunjavanje preporuka koje su dali međunarodni mehanizmi za monitoring, prvenstveno Vijeće Evrope i Državni sekretarijat SAD-a. Takođe, intencija Strategije je provođenje preporuka Evropske komisije iz Analitičkog izvještaja uz Mišljenje o zahtjevu za članstvo BiH u EU iz 2019. godine, kao i Izvještaja Misije stručne procjene Evropske komisije o borbi protiv trgovine ljudima iz 2018. godine, te ostvarivanje napretka u ispunjavanju obaveza iz Direktive 2011/36/EU Evropskog parlamenta i Vijeća, od 5. aprila 2011. godine.

Trgovina ljudima se javlja u više pojavnih oblika ispoljavanja, zavisno od svojstva žrtve, odnosno vrste eksploatacije (iskorišćavanja). To su (Obradović, 2004: 89-113): a) trgovina ljudima u svrhu seksualnog iskorišćavanja unutar zemlje u privatnim stanovima, motelima i na benzinskim pumpama, b) trgovina ljudima u svrhu seksualnog iskorišćavanja punoljetnih i maloljetnih ženskih lica iz evropskih zemalja unutar Bosne i Hercegovine (Obradović, 2005: 67-85), c) trgovina ljudima u svrhu seksualnog iskorišćavanja žrtava iz Bosne i Hercegovine u zemljama širom Evrope (Hunčec, 2017: 116-139), d) trgovina ljudima u svrhu prisilnog rada žrtava iz Bosne i Hercegovine u sektoru građevinarstva i drugim sektorima u drugim evropskim zemljama (Kovčo Vukadin, Veber, 2006: 65-79), e) trgovina ljudima u svrhu iskorišćavanja maloljetnih ženskih i muških lica radi pornografije u realnom i digitalnom okruženju, f) trgovina ljudima među marginalizovanom romskom djecom u svrhu prisilnog prosjačenja, činjenja krivičnih djela, seksualnog iskorišćavanja, služenja u domaćinstvu protiv njihove volje i prisilnog sklapanja brakova (Kulašin et al., 2011: 109-126) i g) trgovina ljudima, posebno ženskim licima i djecom (Softić, 2013: 10-20) bez pratnje unutar mješovitih migracionih tokova koji su u tranzitu kroz Bosnu i Hercegovinu u svrhu prisilnog rada, prisilnih brakova, seksualnog iskorišćavanja i nasilja, prisilnih zadržavanja migranata u svrhu iznuđivanja novca od njihovih porodica, a posebno među grupama koje su naročito podložne riziku, uključujući: 1) lica koja su preživjela seksualno i rodno zasnovano nasilje, nasilje u domaćinstvu i nasilje od srodnika, 2) LGBT⁵⁰ i migrante, 3) djecu bez pratnje i djecu razdvojenu od porodica, naročito ako putuju sama ili bez srodnika, 4) migrantske porodice s malom djecom, migrante s akutnim ili hroničnim medicinskim stanjima, 5) migrante s invaliditetom, 6) žrtve zločina duž rute, 7) migrante koji su doživjeli fizičko zlostavljanje duž rute, 8) migrante koji su na putu više od godinu dana i 9) migrante koji govore isključivo manje poznate jezike (Simović, 2012: 55–75).

Pravilnik o zaštiti stranaca žrtava trgovine ljudima⁵¹, koji je donijelo Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine, utvrđuje pravila i standarde u postupanju, kao i druga pitanja u vezi sa prihvatom, oporavkom i povratkom stranaca žrtava trgovine ljudima. Član 2. definiše “trgovinu ljudima” kao regrutovanje, transport, transfer, skrivanje - pružanje utočišta ili prihvata lica, putem prijete ili upotrebom sile ili drugih oblika prinude, otmice, prevare, obmanjivanja, zloupotrebe vlasti ili stanja ugroženosti, davanje ili primanje novca ili beneficija za dobijanje pristanka lica koja ima kontrolu nad nekim drugim licem - u svrhu eksploatacije. Eksploatacija uključuje iskorišćavanje prostitucije ili druge oblike seksualnog iskorišćavanja, prisilni rad ili usluge, ropstvo ili praksu sličnu

⁴⁹ Evropska unija u svom „Drugom izvještaju o napretku u borbi protiv trgovine ljudima“ iznosi nalaz da je u dvogodišnjem periodu (2015. i 2016) ukupno 20.532 osobe (muškaraca, žena i djece) registrovano kao žrtve trgovine ljudima, uz napomenu da je stvarna brojka znatno veća, uzimajući u obzir činjenicu da sve žrtve nažalost nisu otkrivene. Prema ovom izvještaju, 68% svih identifikovanih žrtava su bile žene i djevojčice, dok djeca čine 23% svih registrovanih žrtava.

⁵⁰ [Lesbian](#), [gay](#), [bisexual](#) and [transgender](#) (lezbejke, gejevi, biseksualne i transrodne osobe).

⁵¹ “Službeni glasnik Bosne i Hercegovine”, broj 90/2008.

ropstvu, pokornost ili uzimanje organa, pri čemu je pristanak žrtve trgovine ljudima nevažan. Takođe se trgovinom ljudima smatra svako regrutovanje, transport, transfer, skrivanje ili prihvatanje djeteta radi eksploatacije, čak i kada ne uključuje primjenu nekog od navedenih sredstava (Milković, 2020: 1097-1111).

Problematikom suzbijanja različitih oblika ispoljavanja trgovine ljudima bavi se i krivično zakonodavstvo (Popović Gavranović, Vlahović, 2007: 49-71). Naime, sva četiri krivična zakona sa primjenom u Bosni i Hercegovini u posebnom dijelu propisuju posebna krivična djela trgovine ljudima sa više različitih oblika ispoljavanja, te sistemom krivičnih sankcija za njihove učinioce, kao i pravilima za utvrđivanje krivične odgovornosti njihovih učinilaca (Volfenson et al., 2004: 78-92): a) Krivični zakon Bosne i Hercegovine (KZBiH)⁵², b) Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine (KZFBiH)⁵³, c) Krivični zakon Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (KZBDBiH)⁵⁴ i d) Krivični zakonik Republike Srpske (KZRS)⁵⁵.

U KZBiH ova su krivična djela predviđena u glavi sedamnaestoj: “Krivična djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom”. To su: a) međunarodna trgovina ljudima (član 186.) i b) organizovana međunarodna trgovina ljudima (član 186a.). KZFBiH u glavi sedamnaestoj: “Krivična djela protiv sloboda i prava čovjeka i građanina” predviđa dva krivična djela: a) trgovina ljudima (član 210a.) i b) organizovana trgovina ljudima (član 210b.). Ovakva zakonska sistematika ukazuje da se kao objekt zaštite ovdje javljaju lične slobode i prava čovjeka – sloboda kretanja, sloboda odlučivanja, ljudsko dostojanstvo i druge lične, individualne ljudske vrijednosti zaštićene Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

S druge strane, KZBDBiH krivična djela trgovine ljudima sistematizuje u glavi devetnaestoj: “Krivična djela protiv polne slobode i morala”. Iako je ovaj zakon u velikoj mjeri podudaran sa tekstom KZFBiH, ovdje se kao objekat zaštite trgovine ljudima javljaju: 1) polna sloboda, 2) polno dostojanstvo i 3) polni moral. Ovaj zakon poznaje sljedeća krivična djela: a) trgovina ljudima (član 207a.) i b) organizovana trgovina ljudima (član 207b.). Konačno, KZRS u glavi trinaestoj: “Krivična djela protiv sloboda i prava građana” propisuje sljedeća krivična djela: a) trgovina ljudima (član 145.), b) trgovina djecom (član 146.) koje djelo kao samostalnu inkriminaciju ne poznaju navedeni krivični zakoni i c) udruživanje radi vršenja krivičnih djela trgovine ljudima i djecom (član 147.).

4. TRGOVINA LJUDIMA

Krivično djelo trgovine ljudima, odnosno “Međunarodna trgovina ljudima” u KZBiH, jer se preduzima “u međunarodnim razmjerama” (Vejnović, Obrenović, 2022: 9-24), u osnovnom obliku se sastoji u vrbovanju, prevozu, predaji, sakrivanju ili primanju lica u svrhu njegovog iskorišćavanja u državi u kojoj ono nema prebivalište ili čiji nije državljanin, upotrebom sile ili prijetnjom upotrebe sile, drugim oblicima prinude, otmicom, prevarom ili obmanom, zloupotrebom ovlašćenja ili uticaja ili položaja bespomoćnosti ili davanjem ili primanjem isplata ili drugih koristi - kako bi se privolilo lice koje ima kontrolu nad drugim licem (Stajić, Bugarski, Tubić, 2012: 112-131).

Krivično djelo “Trgovina ljudima” (član 145. KZRS) na drugačiji način određuje sadržinu osnovnog oblika ovog krivičnog djela, uz pooštrenu kaznu u odnosu na druge zakone u Bosni i Hercegovini - kaznu zatvora u trajanju od tri do dvadeset godina. Ovo krivično djelo (Zejnilić, 2013: 65-81) čini lice koje silom, prijetnjom ili drugim oblicima prinude, otmicom, prevarom ili obmanom, zloupotrebom ovlašćenja ili uticaja, odnosa povjerenja, zavisnosti ili bespomoćnosti, teških prilika drugog lica, davanjem ili primanjem novca ili druge koristi kako bi se dobio pristanak lica koje ima kontrolu nad drugim licem, vrbuje, preveze, prebaci, preda, proda, kupi, posreduje u prodaji,

⁵² “Službeni glasnik Bosne i Hercegovine”, br. 3/2003, 32/2003, 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 32/2007, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015, 35/2018, 46/2021, 31/2023 i 47/2023.

⁵³ „Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, br. 36/2003, 37/2003, 21/2004, 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 75/2017 i 31/2023.

⁵⁴ “Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine“, broj 19/2020.

⁵⁵ „Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 64/2017, 104/2018, 15/2021, 89/2021 i 73/2023.

sakrije, primi ili drži drugo lice, a u cilju iskorišćavanja ili eksploatacije njegovog rada, vršenja krivičnog djela, prostitucije, korištenja u pornografske svrhe ili drugog oblika seksualnog iskorišćavanja, prisiljavanja na prosjačenje, služenja, uspostavljanja ropskog ili nekog sličnog odnosa, prisilnog braka, prisilne sterilizacije, radi oduzimanja organa ili dijelova tijela, radi korišćenja u oružanim snagama ili drugih oblika iskorišćavanja (Bjelajac, 2014: 84-109).

Pored osnovnog oblika, krivično djelo “Međunarodna trgovina ljudima” (član 186. KZBiH) ima tri teža, kvalifikovana oblika ispoljavanja (Baljić, 2020: 87-109).

Prvi teži oblik djela (stav 2.) se sastoji u vrbovanju, navođenju, prevozu, predaji, sakrivanju ili primanju lice koje nije navršilo osamnaest godina života u svrhu iskorišćavanja prostitucijom ili drugim oblikom seksualnog iskorišćavanja, prisilnim radom ili uslugama, ropstvom ili njemu sličnim odnosom, služenjem, odstranjivanjem dijelova ljudskog tijela ili u svrhu kakvog drugog iskorišćavanja, u državi u kojoj to lice nema prebivalište ili čiji nije državljanin (Zejnilović, 2017: 510-525). Ovaj teži oblik djela ne predviđa KZRS, jer trgovina djecom predstavlja posebno krivično djelo (član 146.). Na isti način ovaj oblik krivičnog djela “Trgovina ljudima” propisuje član 210a. KZ FBiH.

Drugi teži oblik djela (stav 3.) postoji ako je radnju izvršenja u bilo kom obliku ispoljavanja preduzelo određeno lice – lice sa određenim ličnim svojstvom – *delicta propria*. Naime, ovo djelo postoji ako je krivično djelo izvršilo službeno lice prilikom vršenja službene dužnosti.

Najteži oblik ispoljavanja krivičnog djela trgovine ljudima (stav 6.) postoji ako je preduzimanjem radnje izvršenja osnovnog oblika djela sa nehatom prouzrokovana teža posljedica povrede u vidu (Bunić, 2011: 69-91; Berman et al., 2014: 76-91): a) težeg narušavanja zdravlja, b) teške tjelesne povrede u bilo kom obliku ili vidu ispoljavanja i c) smrti drugog lica, koja mora biti u uzročno-posledičnoj vezi sa preduzetom radnjom izvršenja.

Krivično djelo međunarodne trgovine ljudima ima dva posebna oblika ispoljavanja.

Prvi poseban oblik djela (stav 4.), kojim se inkriminišu pripremne radnje, sastoji se u krivotvorenju, pribavljanju ili izdavanju putne ili lične ispravu ili u korišćenju, zadržavanju, oduzimanju, mijenjanju, oštećenju, uništavanju putne ili lične isprave drugog lica u svrhu omogućavanja međunarodne trgovine ljudima (Stojanović, 2021: 92-118.; Hadžimerović Muftić et al., 2008: 82-109).

Drugi posebni oblik djela (stav 5.), za koji je propisana kazna zatvora u trajanju od šest mjeseci do pet godina, sastoji se u korišćenju usluge žrtve međunarodne trgovine ljudima (Đuderija et al., 2007: 71-89). Za postojanje ovog dela je bitno da se radnja korišćenja u vidu iskorišćavanja drugog lica preduzima od strane lica koje je svjesno, koje zna za svojstvo lica, odnosno da se radi o licu koje je žrtva trgovine ljudima. Za krivično djelo “Trgovina ljudima” koje propisuje član 210a. KZFBiH, odnosno član 207a. KZBDBiH - propisana je kazna zatvora u trajanju od jedne do pet godina.

Nasuprot ovom zakonskom rješenju, KZRS (stav 4.) ovo djelo predviđa kao korišćenje ili omogućavanje drugom korišćenja seksualnih usluga ili drugih vidova eksploatacije - ako je učinilac bio svjestan da je riječ o žrtvi trgovine ljudima.

5. ZAKLJUČAK

Najveći broj savremenih krivičnih zakonodavstava u Evropi u sistemu inkriminacija kojima se štite osnovna, temeljna prava ili slobode čovjeka, njegov integritet i dostojanstvo ličnosti - predviđa krivično djelo sa specifičnim nazivom “trgovina ljudima”. Radi se o različitim oblicima/vidovima ispoljavanja protivpravnih djelatnosti pojedinaca ili grupa ljudi, odnosno pravnih lica kojima je cilj eksploatacija drugih lica, posebno žena ili djece, bilo da se radi o opštem, klasičnom kriminalitetu, bilo o transnacionalnom organizovanom kriminalitetu. U osnovi ovih nacionalnih pravnih rješenja se nalazi Konvencija Savjeta Evrope za borbu protiv trgovine ljudima (2005.).

Sva četiri krivična zakona sa primjenom u Bosni i Hercegovini, na osnovu međunarodnih standarda, ali i Strategije suprotstavljanja trgovini ljudima u Bosni i Hercegovini za period 2020-2023. godine, sa različitom sistematikom u grupi djela protiv čovječnosti ili dobara (vrijednosti) zaštićenih međunarodnim pravom, sloboda i prava čovjeka ili građana ili polne slobode, sa više/manje identičnim opisom predviđaju krivično djelo trgovine ljudima (ili međunarodne trgovine ljudima). Tri su teža, kvalifikovana oblika ispoljavanja za koja je propisano pooštreno kažnjavanje. Konačno, trgovina ljudima prema zakonskim rešenjima u Bosni i Hercegovini ima i dva posebna, spcijalna oblika ispoljavanja.

Literatura:

- Baljić, M., Normativnopravni i institucionalni okvir borbe protiv trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini s osvrtom na sudsku praksu, Stolac, 2020.
- Berman, J., et al., Trgovina ljudskim bićima na zapadnom Balkanu – procjena potreba, Ženeva, 2014.
- Cmiljanić, B., Trgovina ljudima – međunarodni standardi i pravo Srbije, Beograd, 2017.
- Đuderija, S., et al., Standizirani postupci različitih profesija u zaštiti i postupanju sa djecom i žrtvama svjedocima trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2007.
- Hadžiomerović Muftić, H., et al., Trgovina ljudima – prevencija i zaštita u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2008.
- Hunček, S., Asistencija žrtava trgovine ljudima kroz prizmu državnog referalnog mehanizma u Bosni i Hercegovini, Kriminalističke teme, Sarajevo, poseban broj, 2017, str.116-139.
- Iljić, D., Kaznenopravni i kriminalistički aspekti trgovanja ljudima, magistarski rad, neobjavljen, Zagreb, 2008.
- Karović, S., Simović, M., Krivičnopravna autonomnost i specifičnost krivičnog djela međunarodna trgovina ljudima, Godišnjak Fakulteta pravnih nauka, Banja Luka, broj 8/2019, str.201-214.
- Knežević, M., Trgovina ljudima – regionalni standardi, Beograd, 2006.
- Kovčo Vukadin, I., Veber, S., Aktivnosti MUP-a Republike Hrvatske u suzbijanju trgovine ljudima, Kriminalističke teme, Sarajevo, broj 1-4/2006, str. 65-79.
- Krstić, I., Čučković, B., Trgovina ljudima – međunarodni dokumenti i pravni standardi, Beograd, 2012.
- Kulašin, R. et al., Priručnik za djecu i mlade osnovnih i srednjih škola u Bosni i Hercegovini o prevenciji trgovine ljudima, Sarajevo, 2011.
- Latković, G., Primjena Konvencije Vijeća Europe za borbu protiv trgovanja ljudima u Republici Hrvatskoj, Pravni vjesnik, Osijek, broj 2/2014, str. 467-483.
- Milković, I., Trgovina ljudima kao najteži oblik kršenja ljudskih prava, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 57 (4), 1097-1111.
- Mujanović, E., Trgovina ljudima, Sarajevo, 2012.
- Novoselec, P., Uvod u gospodarsko kazeno pravo, Zagreb, 2009.
- Obradović, V., Trgovina ljudima u svrhu seksualne eksploatacije u Bosni i Hercegovini, Kriminalističke teme, Sarajevo, broj 1-2/2005, str. 67-85.
- Pavišić, B., Kamber, M., Parenta, I., Kazneno pravo Vijeća Evrope, Rijeka, 2016.
- Popović Gavranović, D., Vlahović, M., Informator o trgovini ljudskim bićima za djecu i mlade, Podgorica, 2007.
- Ristivojević, B., Mit o trgovini ljudima u međunarodnom krivičnom pravu, Novi Sad, 2015.
- Rizvo, S., Mujanović, E., Identifikacija relevantnih standarda zaštite žrtava trgovine ljudima, Sarajevo, 2015.
- Selinšek, Lj., Gospodarsko kazeno pravo, Ljubljana 2006.
- Simović, M., Organizovani kriminalitet – neka pitanja novih metoda otkrivanja i dokazivanja krivičnih djela prema Zakonu o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, u: “Relevantna pitanja međunarodnog krivičnog prava”, Zbornik radova, Beograd, 2003, str. 55–75.
- Simović, M., Organizovani kriminalitet: neka pitanja novih metoda otkrivanja i dokazivanja krivičnih djela prema Zakonu o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, u: “Relevantna pitanja primene međunarodnog krivičnog prava u nacionalnom pravu”, XI tematski međunarodni naučni skup, Tara, Udruženje za međunarodno krivično pravo, 2012, str. 55–75.
- Simović, M., M., Trgovina ljudima i zaštita žrtava trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini, Izbor sudske prakse, Beograd, 2013, broj 7-8/2013, str. 71-77.
- Simović, M., Primjena međunarodnih krivičnih standarda u suprotstavljanju organizovanom kriminalitetu u novijoj praksi Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, Međunarodni naučni skup “Suprotstavljanje organizovanom kriminalu – pravni okvir, međunarodni standardi i procedure”, Kriminalističko- policijska akademija u Beogradu, 2013, str. 9–27
- Simović, M., Jovašević, D., Simović, M., Privredno kazeno pravo, Banja Luka, 2015.
- Simović, M., Jovašević, D., Simović, M.V., Krijumčarenje i trgovina ljudima: evropski standardi i pravo Bosne i Hercegovine, u Međunarodna naučno-stručna konferencija „Svjetska izbjeglička kriza – izazovi i perspektive“, Azapović, 2016, str. 15–31.
- Simović, M., Šikman, M., Krivičnopravno reagovanje na teške oblike kriminaliteta, Pravni fakultet, Banja Luka, 2017.
- Stojanović, F., Bezbednost žrtava trgovine ljudima i pružalaca usluga i procena rizika, Beograd, 2021.
- Vijayarasa, R., Sex, slavery and the trafficked woman: Myths and misconceptions about trafficking and its victims, New York, 2016.
- Zejić, D., Trgovina ljudima kao oblik organizovanog kriminaliteta, Danilovgrad, 2013.

Wingaert, V.C., Stessens, G.C., International criminal law: a collection of international and european instruments, Hague, 1996.

Wylie, G., The International politics of human trafficking, London, 2016.

HUMAN TRAFFICKING AS A FORM OF CRIMES OF VIOLENCE: EUROPEAN STANDARDS AND THE LAW OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

Prof. dr Marina M. Simović

Full professor, Faculty of Legal Sciences of the Pan-European University “Apeiron” in Banja Luka, marina.simovic@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0008-3330-4023>

Abstract: *There are different forms or types of manifestation of crimes of violence in modern society. One of particularly dangerous, serious forms of crimes of violence with international significance, which causes particularly serious consequences, both for the victims and for the safety of the social community as a whole, is human trafficking. These are different, often violent forms or types of exploitation of other persons, especially women or children, which often have a cross-border character. Therefore, the international community became involved in the suppression and prevention of human trafficking, either as a form of classic, general crime, or as a form of organized transactional crime. Through a series of international documents, it lays the foundation for organized, systematic and continuous activity of the competent authorities of individual states. In all criminal legislations in modern countries, including the positive legislation of Bosnia and Herzegovina, human trafficking is prescribed as a serious criminal offense with several different forms - types of manifestation for which severe punishments and other criminal sanctions are prescribed, which is discussed in this paper.*

Key words: *international documents, human trafficking, exploitation, criminal offense, punishment.*